

Pääkirjoitus

Samu Pehkonen

Julkaisutempu ja kuinka se tehdään

Tämänkin lehden pääkirjoituksissa on useasti pohdittu toimittamiseen ja yleisesti julkaisemiseen liittyviä kysymyksiä ja toisinaan, erityisesti päätoimittajuuden vaihtuessa, esitetty ajatuksia *Alue ja Ympäristö*-nimisen lehden rakenteesta ja sisällöstä. Osa esitetyistä toiveista on toteutunut, osa odottaa oikeaa aikaa ja sopivaa tilaisuutta: aiempien päätoimittajien mainitsemat marginaalit ja hybridit, poikkeustieteellisyys ja refleksiivisyys pitävät lehteä pystyssä sanoin ja toisinaan myös kirjoittajien toin.

Tämän visioinnin keskellä toimituksen huomio kohdistuu usein tarjottujen käsikirjoitusten laatuun. Tiedossa on, että pohjatöitä tähän suuntaan tehdään: yliopisto-opetuksessa hyödynnetään yhä enemmän kotimaisia artikkeleita ja erityisesti teemanumeroita, kirjatenttien sijaan suositetaan esseemuotoista kirjoittamista ja järjestetään myös tieteellistä kirjoittamista tukevia kursseja. Kaikki tämä tutustuttaa jo perustutkinto-opiskelijat tieteelliseen argumentaatioon ja ennen kaikkea tieteenalan kotimaisiin keskusteluihin, jolloin mahdollinen tutkijanuran alku ei ole hyppy tuntemattomaan. Myös artikkeleiväitöskirjojen yleistyminen antaa olettaa, että väitöskirjaohjauksen ohessa tutkijakoulutettavat saisivat arvokkaita ohjeita kokeneemmilta julkaisijoilta. Myönteisen julkaisupäätöksen saaminen on kuitenkin aina viime kädessä tempu, joka ei tiiviistikään harjoittelusta huolimatta lopulta aina onnistu: teksti jää toimitukselta julkaisematta tai yleisöltä lukematta.

Ovatko yritykset julkaisutempun teknisten yksityiskohtien paljastamiseksi kuitenkin lopulta hyödyllisiä tai tarpeellisia kirjoittamisen mielekkyyden näkökulmasta? Miten määritellä, edes suurpiirteisesti, kirjoitusten laadukkuutta? Maantieteilijä Eric Laurier (2004) tarkastelee taikuri Harry Houdinin taikatempuja suhteessa niitä hämmästelevän yleisön reaktioihin ja laajentaa pohdintansa koskemaan yhteiskunnallisten ilmiöiden havainnointia yleisemminkin. Houdini kuvasi itekin yksityiskohtaisesti sitä, miten kahleista tai pakkopaidasta vapautuminen oli mahdollista. Laurier ei ole kuitenkaan kiinnostunut siitä, miten huikaiseva tempu on selitettävissä, sillä tällöin tunnustelematta jää kokonaan räjähäntä siitä, mitä ylipäänsä pidetään mahdollisena. Sama kysymys kirjoittamisen rajoista ja rajoitteista saattaisi valaista myös käsikirjoitusten laatuun liittyvää pohdintaa.

Usein jää miettimättä, miksi, milloin ja mistä ylipäätään kannattaa kirjoittaa ja millaisella tekstillä kirjoittaja saisi ajatuksilleen arvoisensa vastaanoton. Kirjoittaminen on tietenkin tiedonvälittämistä, jonka painoarvo voidaan mitata. Viittausluvut eivät silti kerro tyhjentävästi sitä, miten yleisö kirjoituksen vastaanottaa, sisäistää ja sitä myöhemmin jäsentää. Joskus kirjoituksen päämäärä on alusta asti selkeä ja kirjoittaminen on helppoa. Toisinaan taas punainen lanka kehittyy vasta kirjoittaessa. Varsinkin jälkimmäisessä tapauksessa kirjoittamista sävyttävät kipeätkin pohdinnat siitä, onko tällainen tutkimus mahdollista; tavoitattavko oivallukseni lukijan niin, että hän alkaisi pohtia niitä ikään kuin yhtä matkaa; pystynkö pitämään lukijani hengissä loppuun saakka; mitä tapahtuu, kun tekstin viimeinen rivi on luettu?

Keskustelu kollegan kanssa paljasti, että vertaisarviointiprosessi saattaa kestää vajaasta vuorokaudesta yli vuoteen. Nopein hylkäävä päätös on syntynyt yhdessä yössä. Poikkeuksellista ei tässä tapauksessa

ollut päätöksen nopeus vaan sen perustelut. Päätoimittajan mukaan lähes täydellistä tekstiä ei voitu julkaista, sillä kyseisen lehden tiukan kaavan vertaisarviointi olisi pakottanut toimituksen noudattamaan lausuntojen ehdotuksia; siis juurikin niiden teknisten yksityiskohtien läpikäyntiä, mikä peittää alleen lukijan orastavan ihmetyksen, miten tämä ylipäätään on mahdollista.

Julkaistu artikkeli on siten vain jäävuoren huippu. Kiinnostavin ajatustenvaihto osuu monesti vertaisarvioihin eräänä tieteellisen keskustelun muotona (ks. Kymäläinen 2009). Lehteä lukevan yleisön kannalta paras hyöty saadaan lausunnosta, joka laittaa kirjoittajan tiukoille mutta alkuperäistä oivallusta arvoaen. Kahden tai useammankin arvioitsijan käyttö ei siten perustele vain lehden laatua, vaan arviointiprosessi haastaa kirjoittajan ajattelua ja arvioi oivalluksien osuvuutta. Aina käsikirjoitukset eivät valitettavasti tarjoa arvioijalle tällaista iloa.

Edellä mainituista syistä kirjoittamiselle kypsä aika ei välttämättä käynnisty vasta tutkimuksen valmistuttua ja tulosten ollessa valmiita esitettäväksi. Lisäksi tutkimuksen valmistuttua moni kirjoittaja tavoittelee samojen tulosten julkaisemista kansainvälisillä areenoilla, mutta toinenkin varteenotettava vaihtoehto on olemassa: opittujen taitojen ja kehittyneiden ideoiden syventäminen uudella tavalla ja laajentaminen vieraassa aihepiirissä tai toisenlaisella aineistolla. Kenties tämä siirtymä ilmentäisi kirjoittamista, johon siirtynyt mielihyvä – ja siinä sivussa tutkimukselliset oivallukset – välittyisivät myös lukijalle. Kenties tässä kirjoittamisen ja lukukokemuksen välissä sijaitisi se *Alue ja Ympäristö* -lehden alue, jolle toivon useampien kirjoitusten sijoittuvan: missä kaukaa haettu mutta riittävän lähelle tuotu, yllätyksenkä mutta perusteltu oivallus jalostuu ensin arvioijaa haastavaksi ja myöhemmin lukijaa inspiroivaksi kirjoitukseksi. Tällaisessa tekstissä on aistittavissa kirjoittajan, arvioitsijan ja toimituksen välinen rajankäynti. Temppu on taianomainen vasta, kun kirjoittaja sen sellaiseksi uskoo ja yleisö sen sellaiseksi kokee. Muussa tapauksessa se on rutiinia, toistamista ja varman päälle pelaamista.

* * *

Alue ja Ympäristö -lehden toimitus on uudistunut päätoimittajan tehtävien siirryttyä Päivi Kymäläiseltä allekirjoitaneelle. Toimitussihteerin paikan on ottanut vastaan Antti Vasanan Turun yliopistosta. Osoitan Päiville kiitokset lehden hyväksi tehdystä työstä ja toivotan Antin tervetulleeksi toimitukseen.

Lähteet

- Kymäläinen, Päivi (2009). Vertaisarvioinnin hyödyistä ja haasteista. *Alue ja Ympäristö* 38:1, 1–2.
Laurier, Eric (2004). The spectacular showing: Houdini and the wonder of ethnomethodology. *Human Studies* 27:4, 377–399.

Kirjoittajakutsu Työ-teemanumeroon 2/2010

Alue ja Ympäristö -lehden numero 2/2010 on teemanumero työstä. Työ on tärkeä osa niin arkielämän organisoitumista, identiteettejä kuin globaalia talouttakin. Sillä on aina alueelliset vaikutuksensa ja maantieteelliset ilmiönsä. Työllä on merkitystä, oli kyseessä sitten liika työ, työn puute, paikkakunnalta katoava työ tai työpaikka- ja aluerakenteiden muutokset. Kutsumme teemanumeroon työtä, työelämää, työttömyyttä ja yrittäjyyttä käsitteleviä artikkeleita, katsauksia ja kirja-arvioita. Teemoja voivat olla muun muassa:

- työn takia muuttaminen kansallisesti ja kansainvälisesti, erilaiset ihmisryhmät muuttajina
- työttömyyden ja työn lopun alueelliset ja inhimilliset seuraukset
- työpaikkojen ja elinkeinojen alueellinen keskittyminen: trendit, ilmiöt ja seuraukset
- työn erilaiset paikat ja paikkattomuus, kuten liikkuva työ, työ omassa tai toisten kotona

Teemanumeron toimittavat varttunut tutkija Hanna-Mari Ikonen (hanna-mari.ikonen@uta.fi) Tampereen yliopiston Yhteiskuntatutkimuksen instituutista ja yliopistotutkija Jani Vuolteenaho (jani.vuolteenaho@helsinki.fi) Helsingin Tutkijakollegiumista. Julkaistavaksi aiottu teksti tulee lähettää vieraileville toimittajille viimeistään 15.9.2010. Jos tarjoat artikkelia tai katsausta, ole yhteydessä toimittajiin 30.6. mennessä. Artikkelit läpikäyvät referee-menettelyn.